

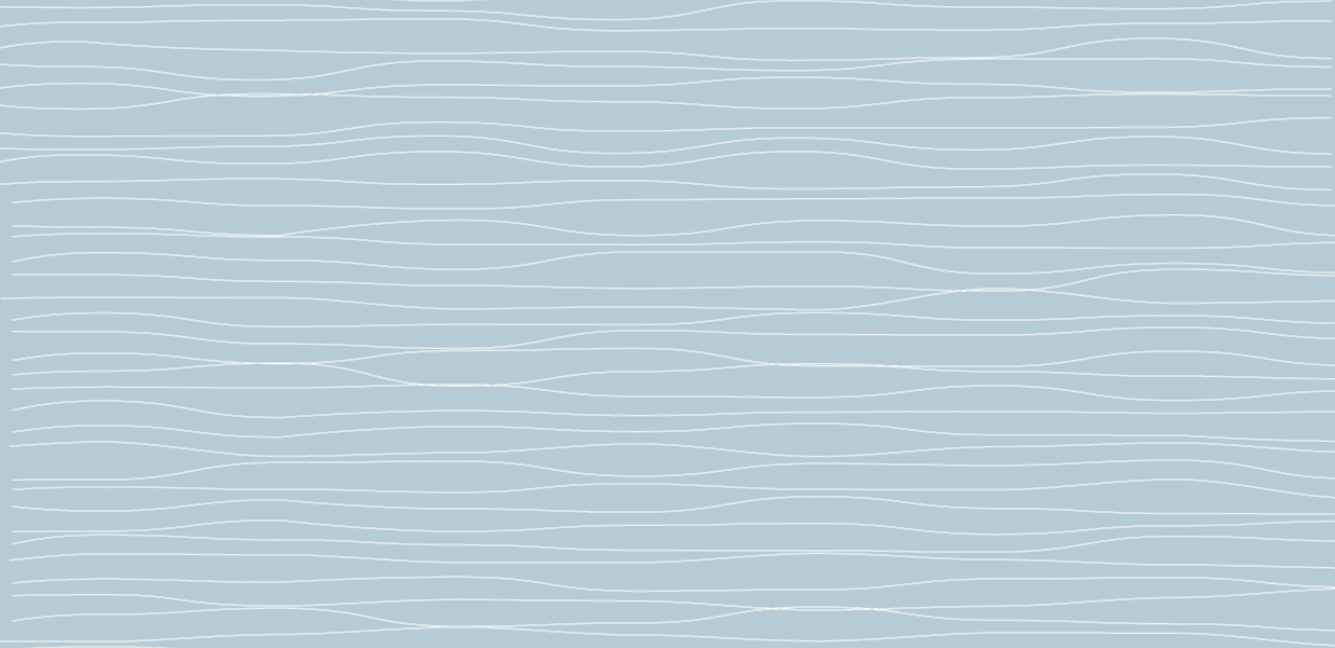
RAGNAR BENTZEL: FORSKAREN, HANDLEDAREN, VÄNNEN

VILLY BERGSTRÖM

SÄRTRYCK ur Magnus Henrekson, red. (2009), *IFN/IUI 1939–2009*.

Sju decennier av forskning om ett näringsliv i utveckling.

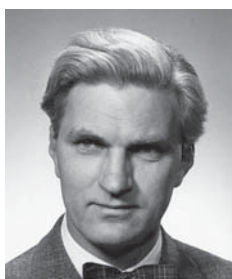
Stockholm: Ekerlids.

KAPITEL 6

RAGNAR BENTZEL: FORSKAREN, HANDLEDAREN, VÄNNEN

VILLY BERGSTRÖM

Ragnar Bentzel hade inga ovänner. Han hade en sällsynt läggning för humor, självironi och vänlighet. Han intervjuaades en gång på 1980-talet av en fåkunnig journalist som kallade honom för ”demonprofessor”. Längre från verkligheten kan man inte komma. Journalisten hade sett den yviga, vita kalufsen och dragit fel slutsats.

När Ragnar, kallad av fakulteten – vännerna kallade honom Naja – tillträdde professuren i Uppsala 1966, ändrades hela stämningen vid nationalekonomiska institutionen. Där hade den charmige och råbegåvade Tord Palander styrt enväldigt och erratiskt. Ragnar tillförde trygghet.

Det mest utpräglade och särskiljande draget hos Ragnar, jämfört med de flesta akademiska kollegor, var prestigelösheten. Ragnar kunde berätta dråpliga historier om sina egna tillkortakommanden och om löjliga situationer han hamnat i. Det gjorde han aldrig om andra, bara om sig själv. Märkligt nog förenades detta drag med en viss osäkerhet, trots att han var, som det heter, trygg i sig själv.

Allt detta kombinerades med ett sällsynt skarpsinne och en djup vetenskaplig begåvning. Hur blir man sådan? Vad betyder det genetiska arvet och vad beror av miljön? Vilken bakgrund hjälper till att forma dessa tilltalande egenskaper? Jag kan naturligtvis inte svara på det. Kanske finns några ledtrådar i uppväxten.

Ragnars far, Hjalmar Bentzel, kom från en mjölnarsläkt i Skåne. Hjalmar flyttade som ung till Göteborg, där han etablerade sig som grosshandlare i spannmål. Han blev framgångsrik. Två år före Ragnars födelse, 1917, köpte Hjalmar en stor egendom, Hulan, i Aspen i Lerums kommun utanför Göteborg. Hjalmar

utvecklade herrgården genom köp av skog, såg och åkermark. Läget just utanför Göteborg gav upphov till ansevliga värdestegringar.

Ragnar var ett av fyra syskon i denna välbärgade familj. Han gick på latinläroverket i Göteborg, där han vid sidan av studierna ägnade sig åt friidrott samt – inte utan framgång – bandy och tennis. Tennis fortsatte han med ända tills en höftoperation sent i livet satte stopp.

Ragnar dog 2005, 86 år gammal. Licentiatexamen avlades 1947 vid 28 års ålder. Han disputerade 1953 och utnämndes 1959 till professor vid Handelshögskolan i Stockholm. Ragnar lämnade professuren där 1961 för att bli chef för Industriens Utredningsinstitut (IUI) där han stannade tills han kallades till professuren i nationalekonomi vid Uppsala universitet 1966. Ragnar valdes in i Kungliga Vetenskapsakademien 1972 och var under 15 år sekreterare i priskommittén för nobelpriset i ekonomi.

Ragnar började sin akademiska bana med studier i matematik och statistik. Licentiatavhandlingen skrevs i ämnet statistik, på svenska. Mitt referat nedan av artikeln, skriven tillsammans med Herman Wold i *Skandinavisk Aktuarietidskrift*, baseras på Ragnars licentiatavhandling. Ragnar gick senare in för nationalekonomi. Hans akademiska lärare var Herman Wold, statistikprofessor i Uppsala och, framför andra, den av Ragnar högt uppskattade Erik Lindahl, professor i nationalekonomi i Uppsala. Bent Hansen, den danske ekonom som sedermera blev chef för Konjunkturinstitutet och slutligen professor vid Berkeley i Kalifornien, betydde mycket för Ragnar under forskarutbildningen.

FORSKNINGEN

Ragnar Bentzels vetenskapliga produktion omfattar statistisk och ekonometrisk teori, ren ekonomisk teori, doktrinhistoria och ett stort antal empiriska arbeten. Han skrev en licentiatavhandling som handlade om betydelsen av ekonomiska modellers struktur för valet av statistisk estimeringsmetod. Avhandlingen skrevs på svenska men avkastade två vetenskapliga artiklar på engelska, en tillsammans med Herman Wold och en annan tillsammans med Ragnars vän och studiekamrat, Bent Hansen. Den förstnämnda artikeln är svåråtkomlig, tryckt i *Skandinavisk Aktuarietidskrift* 1946. Den andra kom i *Review of Economic Studies* 1954–55. Ragnar var här involverad vid fronten av den ekonometriska debatten i diskussioner med storheter som Tryggve Haavelmo, Jan Tinbergen och Tjalling Koopmans.

Frågan gällde hur ekonometriska modeller skall konstrueras, om variablerna i en modell kan tillåtas påverka varandra simultant inom en och samma period eller om modellerna skall konstrueras som logiska kausala kedjor, s.k. rekursiva system, där variabler i en period påverkar variabler endast i efterföljande perio-

der, eller i samma period men då blott i en riktning. Vid estimering av parametrar i den första typen av modeller fallerar den enkla standardmetoden den s.k. minsta-kvadratmetoden (OLS). Tryggve Haavelmo bevisade att den gav upphov till oklarheter om vad som estimeras. För den andra typen av modeller, kausala kedjor, visade Bentzel och Wold att OLS fungerar lika bra som s.k. *maximum likelihood*, och alltså inte snedvred de estimerade resultaten.

Problemet gäller inte bara hur man bör bygga ekonometriska modeller utan också vad som är möjligt med hänsyn till hur det statistiska materialet ser ut. Rena kausalkedjor ställer mycket större krav på datatillgång än de simultana, interdependenta modellerna. Data är ju ofta aggregerade över tiden, exempelvis årsdata över BNP, konsumtion och investeringar. I sådana fall verkar simultanitet vara det enda rimliga, då tidsperioden är så lång att det hinner pågå ömsesidig påverkan inom tidsperioden, t.ex. så att konsumtionen påverkar BNP samtidigt som BNP påverkar konsumtionen. Relationerna mellan de variabler som bestäms av en modell kan då inte ges en kausal tolkning. För att bygga rena kausalkedjor måste data disaggregeras över tiden, till så korta perioder att påverkan mellan variablerna bara kan gå i en riktning. Problemet blir då främst en fråga om tillgången på data. Stockholmskolans makroteori utgjordes av enkla kausala kedjor, som teorin framställdes exempelvis i Erik Lindahls *Studies in the Theory of Money and Capital* från 1939.

I uppsatsen med Bent Hansen visar författarna att en grundmodell kan vara en kausal kedja, eller som det heter rekursiv, vid korta periodlängder, men att förlängningen av periodlängden för de använda statistiska dataserierna introducerar simultanitet mellan de i modellen bestämda variablerna. Det betyder att de data som oftast finns tillgängliga gör minsta kvadratmetoden olämplig vid regressionsanalys.

AVHANDLINGEN

Efter licentiatavhandlingen och artiklarna 1946 och 1954–55 återvände Ragnar aldrig till renodlade statistiska och ekonometriska problem. Fast avhandlingen, på vilken Ragnar disputerade 1953, innehöll en teoretisk genomgång av olika mått på inkomstfördelningars skevhet. Avhandlingen, som utkom 1952, heter *Inkomstfördelningen i Sverige* och är ett omfattande och gediget empiriskt arbete om olika aspekter på vårt lands inkomstfördelning under 1930- och 40-talen. Den förblev länge ett standardverk inom ämnesområdet och är i Sverige hittills oöverträffad vad gäller omfattning och klarhet. Vid tiden för publiceringen var den nog oöverträffad även internationellt, vad gäller omfattning och noggrannhet.

I en försiktig kommentar gjorde dock Ragnar misstaget att förutsäga att den skattepolitiska utjämningen av den vertikala inkomstfördelningen knappast skul-

le fortsätta, däremot förutsade han att den automatiska utjämningen skulle fortsätta. Den skulle följa av omflyttningen av arbetskraft från jordbruk till industri, det faktum att större förmögenheter beskattades och att den allmänna demokratiseringen medförde utbyggd socialpolitik. Vad gäller de senare förutsägelserna fick Ragnar rätt.

I avhandlingen lanserade Ragnar, tillsammans med andra mått på ojämnheten hos en inkomstfördelning, den s.k. maximala utjämningskoefficienten. Det måttet anger hur stora inkomster som måste överföras från de välbeställda (de som har högre inkomst än medelinkomsten) till de mindre välbeställda (de under medelinkomsten) för att alla skall få samma inkomst. Ragnar föredrog detta mått, på grund av dess enkelhet och därför att måttet har en värdemässig välfärdstolkning. Svagheten är möjligen att måttet är helt okänsligt för omfördelningar mellan individer ovan respektive under medelinkomsten. De flesta andra mått är komplexa och svåra att tolka intuitivt. Ursprunget till detta mått var en idé från Erik Lindahl.

Det säger något om kvalitetskraven på doktorsavhandlingar vid början av 1950-talet att Ragnar bara erhöll betyget *Ba*, ett betyg som inte gav docentkompetens. Men det var en överenskommelse med läraren Erik Lindahl att avhandlingen skulle läggas fram med det lägre betyget för att spara tid.

Avhandlingen fick inte många efterföljare. Området är svårbehandlat, tungt empiriskt och ligger lite vid sidan av den ekonomiska teorins kärnområden.¹ Den skevs på svenska vid IUI, som en del av den statliga Penningvärdeundersökningen och utgör inledningen till Ragnars många omfattande empiriska arbeten.

Ragnar själv, däremot, återkom till fördelningsproblematiken 1970 i en uppsats publicerad i tidskriften *Review of Income and Wealth*. Ragnar frågar sig där hur meningsfulla olika inkomstfördelningsstudier är. Att inkomstfördelningen tilldrar sig politiskt intresse beror på dess förmenta betydelse för konsumtionsfördelningen i samhället och i sista hand för fördelningen av "välfärden". Ragnar anger flera skäl varför inkomstfördelningen har föga informationsvärde för fördelningen av konsumtionen och än mindre för välfärden; ungdomar bor kvar hemma, män gör militärtjänst och några lever på ärvda förmögenheter.

Han byggde vidare på en uppsats han skrivit för IARIW (Bentzel 1957b) där han konstruerat ett fördelningsmått som tar hänsyn till det faktum att inkomstfördelningsmåttan är motiverade av den relation som finns mellan inkomstfördelningen och konsumtionsfördelningen. I uppsatsen från 1970 tillämpar han samma metod för att belysa inkomstfördelningen med hänsyn till dess relation till välfärdsfördelningen. Analysen är teknisk-matematisk, men utgångspunkten lik-

¹ Roland Spånt var student till Ragnar och doktorerade på studien *Den svenska inkomstfördelningens utveckling* (Spånt 1975).

nar den maximala utjämningskoefficientens. Analysen är abstrakt och kan inte lätt tillämpas empiriskt, men den belyser bristerna i traditionella fördelningsstudier.

KONSUMTIONSSTUDIEN VID IUI

Från 1948 var Ragnar anställd vid IUI i olika omgångar. 1961 blev han, som nämnts, institutets chef. Det skrevs många fina doktorsavhandlingar under den tid Ragnar var chef. IUI förblev under Ragnars ledning den ledande institutionen i Sverige vad gäller empirisk forskning i nationalekonomi. Han stannade vid IUI till 1966, då han kallades till professuren i Uppsala.

Slutet av 1950-talet var en produktiv period för Ragnar Bentzel. Han skrev då både omfattande empiriska verk och teoretiska uppsatser. Det största arbetet är studien *Den privata konsumtionen i Sverige 1931–65*, genomförd vid IUI. Boken utkom 1957 och omfattade prognoser för olika slags privat konsumtion fram till 1965. Studien är den första i sitt slag i Sverige med en uppdelning på ett 60-tal varugrupper. Datamängden var alltså omfattande och Ragnar höll ihop detta projekt med sju medarbetare. Metoden var regressionsanalys för uppskattningar av inkomst- och priselasticiteter. De viktigaste förklarande variablerna var inkomstnivå, befolkningens storlek och priser. Tidsseriedata jämfördes med estimat från de statliga levnadskostnadsundersökningarna och annat tvärsnittsmaterial och liknande studier från andra länder än Sverige. Det visade sig när tiden gick att prognoserna stämde väl med utfallen.

TEORETISKA UPPSATSER

1956 utkom en festskrift till Ragnars lärare Erik Lindahl. Ragnar bidrog med en teoretisk studie, "Om aggregation av produktionsfunktioner". I makroekonomisk teori används produktionsfunktioner ofta som om t.ex. nationen, näringslivet eller industrisektorn vore *ett* ekonomiskt subjekt, som eftersträvar vinstmaximering ungefär som ett enskilt företag, men med endast en produkt på programmet. Produktionsvolymen bestäms av insatserna av arbetskraft och kapital samt av den tekniska utvecklingen. På det sättet används produktionsteorin i analogi med dess användning i mikroteorin för ett enskilt företag. Man använder t.ex. som villkor för jämvikt på arbetsmarknaden, att det råder överensstämmelse mellan arbetskraftens marginella produktivitet i samhället som helhet och reallönen.

Frågan som Ragnar behandlade är om man med aggregat av variabler för hela eller stora delar av samhället kan arbeta på samma sätt som med individdata. Bara att mäta kapitalmängden i samhället som ett reallt bestånd, "en volym", bestämd av tidigare investeringar är inte heller det en lätt sak. Ragnars resultat är att det behövs mycket speciella villkor för att det skall vara möjligt att arbeta med aggregerade produktionsfunktioner. Men makroanalysen, som alltid medför

aggregationer, behöver inte vara ofruktbar om den kompletteras med analys av de speciella effekter som följer av att aggregerade data alltid är mer eller mindre inadekvata, t.ex. relativprisförändringar (något som sällan sker). Uppsatsen är tämligen teknisk och skrevs på svenska.

Ragnars uppsats ”Produktivitetsproblemet i den penning- och lönepolitiska diskussionen i vårt land” är en utförlig doktrinhistorisk redogörelse för den diskussion bland ekonomer, som startade med vår världsberömd lundaprofessor Knut Wicksells studie *Geldzins und Güterpreise* redan 1898. Det var en debatt som med olika intensitet pågick ännu in på 1950-talet. Ragnars uppsats trycktes i *Ekonomisk Tidskrift* 1956.

Frågan gällde huruvida produktivitetstillväxten i samhällsekonomin borde medföra prisstabilitet och stigande löner eller fallande priser och konstanta löner. Diskussionen tog fart när Knut Wicksell och David Davidson, professor i nationalekonomi i Uppsala, kom att inta olika ståndpunkter.

För Knut Wicksell representerades monetär jämvikt av stabila priser. Under världskriget 1914–1918 pågick en snabb försämring av penningvärdet. Prisnivån steg då med 140 procent eller ungefär 25 procent per år. Trots att monetär jämvikt representerades av stabila priser rekommenderade Wicksell efter första världskriget ett prisfall, som skulle möjliggöra återknytning av kronan till guldpriset vid 1914 års nivå. Wicksells motiv var rättvisa. Folk som sparat t.ex. i obligationer hade ju fått se sina förmögenheter urholkade av prisstegringarna under kriget. Av rättviseskäl borde priserna sänkas så att förmögenheterna kunde återfå tidigare realvärde.

Politiken drevs faktiskt igenom så att Sverige, som första land i världen, återknöt till guldpriset från 1914 precis efter tio år. Löner och priser sänktes genom en drastisk konjunkturnedgång efter kriget. Följden blev massarbetslöshet, produktionsbortfall och misär.

Precis Wicksells argument för återknytning av valutan till 1914 års guldpris låg bakom ”Davidssons norm”, att priserna genom penningpolitiken, borde styras så att de utvecklades omvänt proportionellt mot produktiviteten. Vid stigande produktivitet borde priserna falla i samma mån och nominallönerna hållas konstanta. På så sätt skulle inte bara löntagarna utan även pensionärer med förmögenheter i obligationer eller vanligt banksparande få del av standardstegringen. Diskussionen fick betydelse för regeringens politik efter andra världskriget och för lönepolitiken.² Davidssons norm återfinns klart formulerad i *Arbetarrörelsens efterkrigsprogram* liksom i Proposition 252 till 1944 års riksdag. Finansminister Ernst Wigforss låg bakom båda publikationerna.

² Se också kapitel 2 i min bok *Rättvisa, solidaritet och anpassning. Landsorganisationens ekonomiska politik under fem årtionden* (Bergström 2007).

Ragnars genomgång är en bred redovisning av den debatt där många framstående ekonomer deltog, bl.a. Erik Lindahl, Gunnar Myrdal, Dag Hammarskjöld och Erik Lundberg. Davidssons norm kan närmast sägas innebära, i jämförelse med dagens penningpolitiska inflationsmål på två procent, att den nominella BNP-utvecklingen hålls konstant.

POLITIKORIENTERADE BIDRAG

Ragnar syftade aldrig direkt till att publicera sig i internationella tidskrifter, något som i dagens forskarvärld är en bjudande, helt dominerande uppgift. Ragnar, liksom den äldre professorskollegan Erik Lundberg, och flera med dem, skrev ofta på svenska i alla möjliga och omöjliga publikationer. Jag frågade en gång Erik Lundberg om detta. Han svarade att när han utbildades som forskare på 1930-talet fanns det knappast något finare att skriva i än svenska publikationer, t.ex. *Ekonomisk Tidskrift*, föregångaren till *Scandinavian Journal of Economics*. De bästa forskarna i nationalekonomi fanns i Sverige och möjligen i övriga Skandinavien. Det fanns ingen anledning att söka sig utomlands för att bli tryckt, sådan var inställningen.

Ragnar tillhörde en yngre generation än Lundberg, Myrdal, Ohlin och Lindahl. Hans generation levde i brytningen mellan den nationella och internationella orienteringen av ämnet nationalekonomi. På 1950- och 60-talen hade den internationella inriktningen av publiceringen slagit igenom och USA blivit den ledande och dominerande nationen inom den ekonomiska forskningen. Ragnars generation och de tidigare nämnda forskarna var policyorienterade, dvs. mindre inomvetenskapligt inriktade än dagens nationalekonomer. Man sökte främst sina problem i verkligheten, utan att i lika hög grad som blev vanligt senare, sträva efter anknytning till den pågående inomvetenskapliga debatten.

Under IUI-tiden arbetade Ragnar med många praktiska frågor och politikproblem. 1957 analyserade han orderstatistikens uppläggning i verkstadsindustrin och vilka ändamål den kan användas för, i den lilla skriften *Verkstadsindustrins orderstatistik*, utgiven av IUI. Det är svårt att tänka sig att en ung forskare i dag skulle ägna tid åt sådant.

1963 skrev Ragnar tillsammans med Assar Lindbeck och Ingemar Ståhl den lilla boken *Bostadsbristen. En studie av prisbildningen på bostadsmarknaden*. Boken behandlar både bostadsmarknaden och byggmarknaden och hur dessa samspelar.

Bostadsmarknaden utmärks av ett trögrörligt bestånd av bostäder, som visserligen kan byggas om och utökas över tiden, men i relation till hela bostadsbeståndet är de årliga förändringarna av bostadsutbudet mycket små. Detta ger denna marknad speciella egenskaper.

Hysesregleringen med hyror under nivån på en fri marknad gav upphov till bostadsbrist med köer. Eftersom hyressättningen baserades på historiska produk-

tionskostnader i byggsektorn uppstod en hyressplittring i jämförelse med en efterfrågestyrd hyressättning, som skulle ge olika hyror beroende på bostadskonsumternas preferenser vad gäller läge och attraktivitet i övrigt, inte de historiska produktionskostnaderna.

Genom de regleringar, som rådde i Sverige på 1950- och 60-talen, var hyrorna alltså tämligen oberoende av bostadskonsumternas värderingar med hänsyn till läge, kommunikationer och andra förhållanden. (Detta gäller i stort sett fortfarande för hyreslägenheter.) Författarna pläderade för en övergång till marknadshyror kombinerad med olika samhällsekonomiska insatser, som skatter och bidrag, för att motverka de fördelningskonsekvenser som marknadshyror skulle medföra.

Vid tiden för bokens publicering var den bostadspolitiska debatten intensiv och IUI-boken spelade en stor roll i denna. Den lyfte hela debatten. Bokens analys baserades på gängse modeller av utbud och efterfrågan på denna speciella marknad med ett på kort sikt närmast konstant utbud av lägenheter. Någon omprövning av hyresregleringen skedde dock inte förrän just i våra dagar, då lägesfaktorer och andra efterfrågekomponenter (försiktigt) skall ges en större roll i hyresbildningen.

Under 1950- och 60-talen gavs IUI vid flera tillfällen uppdraget att i samband med de statliga långtidsutredningarna (LU) belysa framtidsperspektiven för svensk industri. Ragnar spelade en viktig roll inom långtidsutredningarna som ledamot i LU 55 och LU 59. Han blev vikarierande ordförande i den fjärde långtidsutredningen (LU 59), den som avhandlade perioden 1960–65, när Ingvar Svennilson, som var utredningens ordförande fick ett internationellt uppdrag.³ Denna LU innehåller en omfattande studie, *Framtidsperspektiv för svensk industri*, som ingick som bilaga i SOU 1962:11, då Bentzel var institutets chef. Huvudansvarig för utredningen var Jan Wallander, IUI:s tidigare chef. Den byggde på omfattande enkätundersökningar och var av mycket hög klass. (Till denna LU skrev Ragnar den nedan behandlade uppsatsen om sparandets beroende av åldersfördelningen i samhället.)

1966 skrev Ragnar tillsammans med Jan Beckeman *Framtidsperspektiv för svensk industri 1965–1980*, också denna studie publicerades som en bilaga till LU, nämligen LU 65. Studien utgavs också som en separat skrift från IUI. Boken är en genomgång av framtidsutsikterna för alla viktiga industribranscher. Även denna studie är baserad på enkätundersökningar.

Författarna förutsåg en snabb utveckling för verkstadsindustrin med en uppbromsning för varven, gruvorna, järnverken samt skogsindustrin. Dessa retarde-

³ I Carl Johan Åbergs uppsats i denna volym skildras samarbetet mellan långtidsutredningarna och IUI, samt den roll Ragnar Bentzel spelade i dessa sammanhang (Åberg 2009).

rande branscher svarade vid mitten av 1960-talet för 50 procent av den svenska exporten och för att undvika problem med betalningsbalansen skulle verkstadsindustrin behöva expandera i mycket snabb takt. Författarna var tveksamma till möjligheterna att åstadkomma en så snabb ökning av verkstadsindustrin att den skulle kunna kompensera för de vikande branscherna. 1970-talet blev ju också ett årtionde med ständiga bytesbalansproblem och stora omstruktureringar av de näringar som utpekats som retarderande. Analysen höll mycket hög klass.

Ragnar deltog också i IUI:s ambitiösa utredning om den svenska varvsindustrins framtidsutsikter, publicerad 1970 som *Varvsindustrins problem. Efterfrågan – konkurrens – framtidsutsikter*. Bedömningen av industrins framtidsutsikter var positiva, därför att Sverige hade förmågan att bygga stora, tekniskt komplexa fartyg för exportmarknaderna. Det var en mindre lyckad framtidsbedömning, ty under 1970-talet kom varvsindustrin att i stort sett utraderas i Sverige, delvis sammanhängande med stigande subventioner till varven i andra länder.

Här skall också nämnas att Ragnar under fyra år, 1979–80 till 1983–84, deltog i det arbete som bedrevs av SNS Konjunkturråd (1983–84 SNS Ekonomiska råd). Det var en brytningstid i Sverige med kostnadskriser, devalveringar, regeringsbyte och offentlig skulduppbyggnad. Rådet bestod av några av de bästa policyorienterade ekonomerna i landet och spelade en stor roll i den ekonomisk-politiska debatten under dessa år.

EKONOMISK TILLVÄXT

Ragnar Bentzel hade ett starkt intresse för ekonomisk tillväxt. En stor del av den senare delen av forskarkarriären ägnade han frågor relaterade till densamma. Ett par av de viktigaste bidragen inom ramen för tillväxt (i vid mening) publicerades i svåråtkomliga, föga spridda publikationer, varför de förblev okända för den internationella ekonomkåren.

De två viktigaste uppsatserna skrevs på svenska i en klar språkdirkt, läsbar för alla intresserade. Ragnar skrev själv om bortvalet av matematik: ”Att jag gått denna föga ortodoxa väg är betingat därav, att jag velat göra framställningen läsbar även för personer utan större matematiska insikter.” Detta skrev Ragnar om i sin uppsats ”Några synpunkter på sparandets dynamik” i *Festskrift tillägnad Halvar Sundberg* (Uppsala universitets Årsskrift 1959:9). Sundberg var juridikprofessor i Uppsala.

Genom Keynes makroteori blev den privata konsumtionen, och därmed sparandet, viktiga vid analysen av samhällsekonomin. Konsumtionen står normalt för över hälften, ja i många länder för så mycket som 2/3 och till och med mer, av den totala efterfrågan i samhället. Bestämningsfaktorerna bakom den privata konsumtionen är därför viktiga både ur konjunkturpolitisk synvinkel och som

styrmedel för den ekonomiska tillväxten. Efter det att Keynes bok *The General Theory of Employment, Interest and Money* hade publicerats 1936 kom en stor del av makroforskningen att ägnas åt den aggregerade konsumtionsfunktionen i samhällsekonomin.

Keynes hade framhållit att sparandets andel av inkomsten i allmänhet ökar med stigande inkomst. Flera forskare i Keynes efterföljd höll fast vid den hypotesen, som implicerar risk för en framtida stagnation, därigenom att det ökande sparandet skulle medföra bortfall av efterfrågan och sysselsättningsvårigheter, förutsatt att inte sparandet kompenseras av stigande investeringar. De kunde ju observera att vid en given tidpunkt var sparandet relativt högre hos personer med hög inkomst jämfört med personer med låg inkomst. Forskarna drog därav slutsatsen att samma fenomen skulle uppstå i samhället som helhet med stigande inkomster.

Detta synsätt kom snart att revideras. James Duesenberry, men även Franco Modigliani, formulerade teorier om den relativa inkomstens betydelse för sparandet. Fattiga hushåll spar lite eller inget, rika hushåll mycket. Det är detta sparandemönster som observeras vid så kallade tvärsnittsstudier (budgetstudier) vid en given tidpunkt, men det är en helt annan sak vad som sker med sparandet när inkomsterna stiger över tiden för alla grupper i samhället med den ekonomiska tillväxten. De relativt fattiga kommer att spara mindre än de relativt rika, men sparandet som andel av de totala disponibla inkomsterna behöver inte stiga. Framkomsten av ständigt nya varor motverkar sjunkande sparande.

En annan teori om sparandet lanserades av Milton Friedman, nämligen den om betydelsen av den permanenta inkomsten. Friedman tänkte sig att hushållens inkomster kan delas upp i en permanent del och i en tillfällig del, som adderas till den permanenta för att ge den aktuella inkomsten. Med permanent konsumtion avsåg Friedman den planerade konsumtionen, medan han antog att det finns en tillfällig del som kan betraktas som en restpost. Det är mellan den permanenta inkomsten och den permanenta konsumtionen som man kan vänta sig ett konstant förhållande, både i tvärsnittsstudier och vid inkomstutveckling över tiden. Dessa hypoteser avfärdade den risk för stagnation som var en viktig implikation av Keynes formulering.

Ragnar vände sig emot implikationen från dessa två teorier, att sparande och inkomster vid ekonomisk tillväxt skulle växa parallellt. Han introducerade i stället den s.k. generationseffekten som modifierar de ovan nämnda teorierna.

Tankegången är följande. Antingen målsparar hushållen för senare konsumtion eller också köper de på kredit, varvid sparandet inträffar efter konsumtionen. I båda fallen blir det fråga om ett tidsavstånd mellan sparandet och konsumtionen. För att klargöra sin tankegång tar Ragnar försäkringsparandet som exempel.

Det är därvid fråga om ett målsparande för framtida konsumtion. Han antar att det inte sker någon förändring i människors preferenser eller befolkningens sammansättning och att priserna förblir konstanta. Om människors inkomster i detta fall är stationära år efter år, uppstår inget nettosparande. Det som de aktiva generationerna betalar in som premier samt räntan på premiereserven motsvarar då precis de utfallande pensionerna. Försäkringspremierna är ju utformade så, för ett stationärt samhälle, att den aktiva befolkningens årliga sparande (premierna plus räntan) är lika stort som den passiva befolkningens förbrukning av de hop-samlade sparmedlen.

I ett samhälle med stigande inkomstnivå kommer de aktiva generationernas sparande däremot att överstiga de passiva generationernas förbrukning, så att ett nettosparande uppstår, förutsatt att sparviljan växer med inkomstens storlek. Ragnar visar också att det omvända gäller vid fallande inkomster, då blir nettosparandet negativt, mer negativt ju snabbare takten i inkomstminskningen är. Denna s.k. generationseffekt innebär att nettosparandet blir desto större ju snabbare inkomsterna ökar. Den tankegång som Ragnar exemplifierade med pensionssparande illustrerar en mekanism som är närvarande vid allt målsparande.

Jag går inte närmare in på analysen i denna originella uppsats, som alltså utgörs av en livscykelmodell, driven av befolkningsökningen och tillväxten i per capita-inkomsten. Generationseffekten blev senare allmänt känd genom en uppsats av Albert Ando och Franco Modigliani (1963). Ragnars uppsats hade då varit tryckt i fyra år i den anonyma årsskriften från Uppsala universitet 1959.

Ragnar återkom till sparandeproblematiken 1983. Han skrev då en uppsats tillsammans med Lennart Berg, docent vid Uppsala universitet, ”The Dynamics of National Saving and Wealth” publicerad i *Proceedings of a Conference held by the International Economic Association at Bergamo, Italy*. Uppsatsen redovisar ekonomiska test av det nationella sparandets bestämningsfaktorer.

I samklang med den uppsats som ovan refererats fann de i sina tester att inkomstillväxten är en viktig bestämningsfaktor för hushållens sparkvot, men också för hushållens nettoförmögenhet. Däremot fann de inga avgörande effekter från förändringarna av åldersfördelningen i samhället. Vidare upptäckte de, något förvånande, att pensionärerna i Sverige har påverkat hushållens sparkvot positivt, så att en inkomstomfördelning till förmån för pensionärerna skulle ha höjt hushållens sparkvot under perioden för undersökningen, 1950–1979.

Den andra uppsatsen om sparandets bestämningsfaktorer, som jag nämnde inledningsvis i detta avsnitt, är normativ. Denna originella uppsats, liksom den om generationseffekten vid sparandet, publicerades också i en föga spridd publikation, nämligen 1968 i en festskrift till universitetsrektor Torgny Segerstedt. Uppsatsen hade ursprungligen skrivits för den statliga långtidsutredningen 1960.

Ragnar undersökte där möjligheterna att bestämma den optimala investeringskvoten i samhällsekonomin, alltså vilken den bästa nivån (från välfärdssynpunkt) är på andelen investeringar av BNP. Detta var ett problem som inte hade fått någon tillfredsställande lösning när Ragnar skrev sin uppsats 1960.

Det samhällsekonomiska problemet att bestämma en optimal sparkvot är helt olikt det problem som enskilda individer står inför vid sina sparbeslut. En enskild individ kan fatta ett sparbeslut, t.ex. att göra en banksättning, med förväntan om en viss avkastning och med vissheten om att det kapital som sparats kan disponeras när som helst. Sett från en enskild individs synpunkt förhåller det sig inte så vid samhällsekonomiska sparbeslut. Enskilda individer betalar alltid för offentliga investeringar, genom höjda skatter och därmed sänkt privat konsumtion eller genom sänkta utgifter för offentlig konsumtion. Det ”belopp” som en individ då avstår från för att finansiera den offentliga investeringen kan aldrig återfås av den enskilde. Detta ställer högre krav på den offentliga investeringens avkastning sett från individens synpunkt än motsvarande privata investering. Ragnar liknar en offentlig investering vid att en enskild individ köper en obligation som är oinlöslig. För att någon skall vara villig att köpa en sådan obligation måste avkastningen vara högre än för en obligation vars nominella belopp när som helst kan återinlösas.

Men problemet ställer sig olika för individer i olika åldrar. För att en person i slutet av sitt liv skulle vilja köpa en oinlöslig obligation måste avkastningen vara mycket hög jämfört med en vanlig obligation. Avkastningen måste ju vara så stor att den under den återstående (korta) livstiden överstiger den gjorda investeringen. För att det skall vara en intressant investering för en ung person måste avkastningen visserligen vara högre än för en vanlig obligation – även för en ung person måste ju avkastningen inte bara ge en viss ränta utan också motsvara hela den gjorda investeringen – men den behöver inte vara så mycket högre som för en äldre person, eftersom en yngre person kan avnjuta investeringens avkastning under en längre tid. Ju yngre en person är desto mer vinner denne på att samhällets sparkvot stiger och därmed höjer framtida inkomster via ökad kapitalbildning.

Ragnar konstaterade att i en växande ekonomi med stigande inkomster kommer framtida generationer att ha det bättre ställt än de nu levande. Morgondagens 30-åringar kommer att få det bättre än dagens 30-åringar, morgondagens 40-åringar får det bättre än dagens 40-åringar osv. Varje kohort får högre inkomstnivå än den närmast föregående kohorten.

Om investeringskvoten höjs, med stigande framtida inkomster som följd, innebär det en inkomstomfördelning från äldre till yngre åldersklasser. De yngre hinner då få del av avkastningen av investeringen medan de äldre främst får betala utan att hinna ”skörda frukterna” i samma utsträckning som de yngre. Det

innebär därmed att det sker en omfördelning från personer med relativt låga inkomster till personer med högre inkomster.

Ragnar gjorde tankeexperimentet att det sker en omröstning om sparkvoten, där medianväljaren med hänsyn till ålder faller utslaget. I ett räkneexempel visade han att, vid en investeringsökning med 12 procents internränta, skulle personer över 40 år rösta emot en höjning av investeringskvoten, personer under 40 skulle rösta för om alla individer drabbas lika av finansieringen och individerna handlar rationellt med egennyttan för ögonen. En väg ut ur denna generationskonflikt vore en differentiering av skattefinansieringen av investeringar efter ålder.

Tre generella slutsatser kommer ur analysen, alla av relevans för den långtidsutredning som uppsatsen skrevs för:

1. Motivet att höja investeringskvoten i samhället är större ju högre räntabiliteten är på den marginella investeringen.
2. Motivet för en höjning av investeringskvoten är lägre ju större andel av befolkningen som är nära eller över pensionsåldern.
3. Ju snabbare den ekonomiska tillväxten är, desto mindre är motivet för att höja investeringskvoten.

Ragnars uppsats är ett utnyttjande av medianväljarteoremet innan detta hade kommit till användning i ekonomisk teori. Uppsatsen är skriven utan formelapparat, så att vem som helst kan ta del av den, vilket är typiskt för mycket av Ragnars vetenskapliga produktion. Nya idéer, som visar sig ha långtgående implikationer, kan formuleras i enkel språkdräkt.

Vid mitten av 1960-talet ledde Ragnar en studie av tillväxten i den svenska ekonomin, som ingick i ett större sammanhang initierat från Stanforduniversitetet. Ur detta projekt framkom fyra licentiatavhandlingar. Ragnar själv arbetade länge med en sammanfattning av projektet. Resultatet blev ett flertal uppsatser, men kom inte att helt avslutas enligt de intentioner som han från början hade.

En svensk sammanfattning av Ragnars tillväxtforskning publicerades i festskriften till Marcus Wallenberg, *Industriell utveckling i Sverige. Teori och verklighet under ett sekel*. Boken är utgiven av IUI 1980. Ragnars uppsats heter "Svensk ekonomisk tillväxt 1870 till 1975". Den teoretiska modellanalysen finns i ett Working Paper från 1978, utgivet av nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet, "A Vintage Model of Swedish Economic Growth from 1870 to 1975".

På svenska kallar vi den typ av modell Ragnar använde för "årgångsansatsen". Denna typ av tillväxtmodeller är mycket rikare än de neoklassiska modellerna. Investeringarnas tidsprofil spelar här en roll för produktionsvolymens utveckling. Kapitalförslitning och skrotning av kapital bestäms inom ramen för modellen.

Den tekniska utvecklingen delas upp i sådant som beror av att investeringar genomförs och sådan produktivitetssökning som uppstår utan investeringar. Det senare brukar kallas "Horndalseffekten" och beror av dagliga små förbättringar av produktionsmetoderna, av organisatoriska förändringar m.m. Vidare, i denna typ av modeller är det skillnad på möjligheterna till substitution mellan arbetskraft och kapital när investeringsprojekt planeras och efter det att projekten har genomförts.

Ragnars studie omfattar ett tidsspänn på över 100 år. Alla som sysslat med ekonomisk forskning inser vilka svårigheter datainsamlingen medför. Trots detta fick Ragnar ut intressanta och trovärdiga resultat av de simuleringar som han genomförde med modellen.

Modellen användes till att skriva fram den ekonomiska utvecklingen med hjälp av investeringsvolymens och kapitalräntans utveckling samt (åsatta) värdet före år 1870 på utnyttjade kapitalårgångar, löneandel och den s.k. kapitalkoefficienten i nyproduktionen.⁴ Investeringar och ränta bestäms alltså inte av modellen, de är exogena faktorer som "driver" utvecklingen. Utan att utnyttja de tidsseriedata som modellen skall förklara framskrevs den ekonomiska utvecklingen för hela perioden 1870–1975 märkligt väl.

Vid framskrivningen av den ekonomiska utvecklingen utgick Ragnar från förutsättningen att den produktionsförbättrande tekniska utvecklingen är "arbetskraftsökande" (*labor augmenting*) och inte beroende av investeringsverksamhet. Det betyder att den tekniska utvecklingen ökar arbetskraftens effektivitet. Att han valde denna uppläggning avgjordes av det faktum att varje annat sätt att introducera teknisk förändring i modellen gav nonsensresultat. Ökad utbildning och allt bättre hälsa kan ha varit faktorer bakom den arbetskraftshöjande tekniska utvecklingen.

Några tydliga och intressanta resultat om den ekonomiska tillväxten i Sverige framkommer, t.ex. att den tekniska utveckling som får modellen att fungera är arbetskraftsökande, icke investeringsbundna framsteg, det som brukar kallas Horndalseffekter.⁵ Mellan 1870 och 1950 ökade arbetskraftens effektivitet med 1,5–2 procent per år, därefter fram till 1970-talet var produktivitetstegringen så hög som 4 procent per år, och inte mindre än 6 procent i industrisektorn. På 1970-talet föll den tillbaka till mer "normala" 2 procent.

1950- och 60-talen tycks ha varit exceptionella, kanske sammanhängande med Sveriges unika ställning på världsmarknaden efter kriget. Produktionsap-

⁴ Med kapitalkoefficienten menas kapitalets produktivitet, produktionsvolymen, dividerad med kapitalbeståndet i nyproduktionen.

⁵ Erik Lundberg satt i Fagerstakoncernens styrelse, när han upptäckte att produktiviteten steg med 2 procent per år under en femtonårsperiod vid anläggningen i Horndal, trots att inte en enda nettoinvestering hade vidtagits.

paraten var intakt och USA hade ett tekniskt försprång som kunde imiteras. En annan faktor var handelns liberalisering under dessa årtionden.

Ragnar jobbade lång tid med denna omfattande studie. Han fick inte ut den internationellt men den utgör ett viktigt bidrag till studiet av den svenska ekonomiska historien. Som vanligt är studien välskriven, noggrann och full av intressanta tolkningar av den svenska verkligheten.

LÄRAREN – HANDEDAREN

Under forskarutbildningen efter licentiatexamen, hade jag privilegiet att ha två handledare, Ragnar Bentzel och Erik Lundberg. Den senare därför att jag deltog i ett litet projekt vid Handelshögskolan i Stockholm, som leddes av Lundberg. Det erbjöds inte några doktorandkurser i Uppsala vid den tiden och litteraturstudiet för doktorsexamen var egentligen bara den omfattande litteraturlista jag hade läst och tenterat av för Ragnar inför licentiatexamen. Däremot erbjöds seminarier och träffar på tu man hand för genomgång av manuskript och idéer.

Erik och Ragnar var mycket olika. I Eriks fall bestod handledningen av diskussioner om manuskript vid seminarier. Erik flödade av idéer och uppslag. Hans bidrag bestod inte särskilt mycket av detaljgranskning av manus. Snarare tog Erik manus som utgångspunkt för egna reflexioner och uppslag till alternativa ansatser och undersökningar. Den stackars doktorand som lydde varje vink från Lundberg kunde återkomma vid nästa seminarium och finna sig ställd inför en Lundberg som undrade vad doktoranden nu tagit sig för.

För att dra full nytta av Eriks handledning måste man vara ganska långt kommen, ha självförtroende och eget omdöme, annars hamnade man i ständiga återvändsgränder. Erik fick inte fram särskilt många doktorer under sin aktiva tid. Men Erik var spännande, uppslagsrik och humoristisk. Ibland tog humorn överhand med förödande resultat för någon stackars manusförfattare som närmast krossades.

Hur annorlunda var inte Ragnar! Han kunde komma med ämnesförslag, som då var väl genomtänkta. Han gav kanske inte mycket anvisning på metoder och litteratur i förväg men var desto värdefullare när något fanns skrivet. Ragnar kunde mycket matematik och upptäckte genast när något var gålet. Men det var inte det viktiga, ty han trängde alltid in bakom formlerna, in i det ekonomiska innehållet. Det gick aldrig att komma förbi Ragnar med oklarheter i matematik och framför allt inte när det gällde det ekonomiska sakinnehållet. Det var just dessa egenskaper som visade Ragnars skarpsinne. Han rensade alltid bort onödig matematik. (Han använde själv aldrig matematik i ”onödan”.)

Erik framstod kanske genom sin snabbhet som briljantare men jag tvekar inte

att säga att Ragnar hade den djupare vetenskapliga begåvningen. Denna egenskap framgår av hans originella uppsatser om sparandet, som representerar ett nytt tänkande, utan direkta förebilder i litteraturen. För mig var det givande att ha två så olika handledare samtidigt.

Som jag nämnde fanns det just inget kursutbud ovanför trebetygsnivån (numera C-nivån) när jag gick forskarutbildningen. Men Ragnar föreläste vid enstaka tillfällen. Ragnar berättade om sin värderade lärare, Erik Lindahl, som var en framstående teoretiker. Lindahl har gjort viktiga bidrag till offentlig ekonomi, skatteteori, penningteori och makroteori. Lindahl var en dålig föreläsare, berättade Ragnar. Han framstod som osäker och virrig vid svarta tavlan. Han kunde skriva upp den enklaste formel, den för en rät linje, och börja sudda och flytta om parametrar och variabler. Ragnar funderade om Lindahl gjorde detta för att locka studenterna till aktivitet och diskussion. Men så var det nog inte. Det komiska är att när Ragnar beskrev Lindahl är det som om han beskrev sig själv. Ragnar var ingen vidare föreläsare.

Eftersom kurssystemet inte var utvecklat för högre studier skedde undervisningen i seminarieform. Där kom Ragnar med sitt skarpsinne mer till sin rätt. Ibland var han något okänslig för uppskärade och osäkra studenter i behov av uppmuntran. I några fall medförde det att begåvade studenter lämnade Uppsala i vredesmod efter någon seminarieövning. Detta berodde på, har jag kommit fram till senare, att Ragnar behandlade alla som jämlikar. Han kritiserade en ung doktorand som han skulle ha kritiserat en framstående kollega, vänligt men skarpt i sak.

På det stora hela var dock Ragnars fel att han var alltför snäll. En professor måste stålsätta sig och ibland rekommendera någon student att avbryta studierna och söka sig ut i yrkeslivet. Det tror jag aldrig Ragnar gjorde. Resultatet blev ibland årtal av harvande utan resultat, och det kunde gå så långt att vederbörande blev ett hopplöst fall även på arbetsmarknaden utanför universiteten.

Ragnar var duktig på att ordna finansiering genom stipendier och välbetald undervisning åt oss studenter. Han såg till att vi kom med på konferenser och utbyten. Institutionen företog på Ragnars initiativ resor till framstående lärosäten utomlands. Han organiserade ett regelrätt utbyte mellan University of Florida och Uppsala universitet, så att några av oss som kommit en bit i studierna blev gästprofessorer i Gainesville. Han låg tillsammans med Assar Lindbeck bakom att några av oss i Uppsala fick generösa Ford Foundation-stipendier till USA för hela familjer. Ragnar behöll hela tiden i Uppsala ett nära samarbete med sin gamla arbetsplats IUI, så att några studenter kunde skriva sina doktorsavhandlingar där med finansieringen ordnad.

ÖVRIG VERKSAMHET

Då och då anlätades Ragnar som föredragshållare av någon organisation inom näringslivet eller någon annan intresseorganisation. Han gjorde det inte för pengar, som han verkade rätt ointresserad av. Jag minns en morgon på 1960-talet när jag stötte på honom efter att han varit ute och talat. Han var helt upprörd. Kan Du tänka Dig, sa han, de försökte betala mig svart. Ragnar besjälades av den gamla ämbetsmannamoral, som länge präglade vårt land.

Ragnar anlätades av olika offentliga utredningar, några har nämnts ovan. Och han var, som jag nämnt, under några år engagerad i SNS Konjunkturråd. I alla sådana populärvetenskapliga eller utredningssammanhang tog han mycket allvarligt på uppgiften. Han skrev om ofta och hans prosa präglades av en sällsynt klarhet. Uppdragsgivarna fick alltid valuta för pengarna, ibland förstod de nog inte vilken hårdvaluta de fick.

PENSIONERINGEN

Ragnar och hustrun Bibbi stannade kvar i Uppsala efter pensioneringen. Ragnar upprätthöll kontakten med sin gamla institution. De hade ett generöst hem och ett livligt umgänge. Ofta var vi gamla elever trakterade av Bibbis och Ragnars stora gästfrihet. Bibbi gick bort före Ragnar och ensamheten blev inte lätt. Ragnar drabbades av en tumör bakom ett öga som han miste. Så småningom blev det flera tumörer och Ragnar visste att slutet närmade sig. Han sa själv på vintern 2005 att han ville leva under sommaren men inte en vinter till. Han slutade på Hospis i Uppsala, ständigt uppvaktad av sina barn och gamla vänner bland stans professorer och gamla elever.

Han förlorade aldrig humorn. En av de sista gånger jag besökte honom började jag som vanligt med att fråga hur det var. Jodå, det går väl an särskilt med tanke på alternativet, blev svaret. In i det sista kunde vi samlas vid ett glas konjak, för att lindra, och samspråka. Naja ville alltid höra om andra ekonomer, vilka jag träffat i utlandet och om politiken i Sverige. Jag kunde berätta att jag på olika resor mött ekonomer på flera håll i världen med minnen av Ragnar, en person som alltid spred ljus och värme i sin omgivning. Just detta präglade hans begravnin i en fullsatt Helga Trefaldighetskyrka i Uppsala en vacker sommardag.

REFERENSER

- Ando, Albert och Franco Modigliani (1963), "The 'Life Cycle' Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Tests". *American Economic Review*, vol. 53, nr 1, 55–84.
- Bentzel, Ragnar och Herman Wold (1946), "On Statistical Demand Analysis from the Viewpoint of Simultaneous Equations". *Skandinavisk Aktuarietidskrift*, vol. 29, 95–114.

- Bentzel, Ragnar (1952), *Inkomstfördelningen i Sverige*. Stockholm: IUI.
- Bentzel, Ragnar och Bent Hansen (1954–55), "On Recursiveness and Interdependency in Economic Models". *Review of Economic Studies*, vol. 22, nr 3, 153–168.
- Bentzel, Ragnar (1956), "Produktivitetens problemet i den penning- och lönepolitiska diskussionen i vårt land". *Ekonomisk Tidskrift*, vol. 58, nr 4, 219–236.
- Bentzel, Ragnar (1956), "Om aggregation av produktionsfunktioner". I *25 Economic Essays in Honour of Erik Lindahl, 21 November 1956*. Stockholm: *Ekonomisk Tidskrift*. Även utgiven som Småtryck från IUI 1957:6. Stockholm: IUI.
- Bentzel, Ragnar m.fl. (1957a), *Den privata konsumtionen i Sverige 1931–65*. Stockholm: IUI.
- Bentzel, Ragnar (1957b), "Some Aspects of the Economic Interpretation of Changes in the Inequality of Income Distribution". I Milton Gilbert och Richard Stone (red.), *Income and Wealth Series VI*. London: Bowes and Bowes.
- Bentzel, Ragnar (1957c), *Verkstadsindustrins orderstatistik*. Småtryck från IUI 1957:2. Stockholm: IUI.
- Bentzel, Ragnar (1959), "Några synpunkter på sparandets dynamik". I *Festskrift tillägnad Halvar Sundberg*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Bentzel, Ragnar, Assar Lindbeck och Ingemar Ståhl (1963), *Bostadsbristen. En studie av prisbildningen på bostadsmarknaden*. Småtryck från IUI 1963:27. Stockholm: IUI.
- Bentzel, Ragnar och Jan Beckeman (1966), *Framtidsperspektiv för svensk industri 1965–1980*. Stockholm: IUI.
- Bentzel, Ragnar (1968), "Den optimala fördelningen mellan konsumtion och investering". I Birger Lindskog (red.), *Universitetet och forskningen: Studier tillägnade Torngny T. Segerstedt på sextioårsdagen*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Bentzel, Ragnar (1970), "The Social Significance of Income Distribution Statistics". *Review of Income and Wealth*, vol. 16, nr 3, 253–64.
- Bentzel, Ragnar (1978), "A Vintage Model of Swedish Economic Growth from 1870 to 1975". Working Paper 1:1978, nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Bentzel, Ragnar (1980), "Svensk ekonomisk tillväxt 1870 till 1975". I Erik Dahmén och Gunnar Eliasson (red.), *Industriell utveckling i Sverige. Teori och verklighet under ett sekel*. Festskrift till Marcus Wallenberg. Stockholm: IUI.
- Bentzel, Ragnar och Lennart Berg (1983), "The Role of Demographic Factors as a Determinant of Savings in Sweden". I Franco Modigliani och Richard Hemming (red.), *The Determinants of National Saving and Wealth*. London: Palgrave Macmillan.
- Bergström, Villy (2007), *Rättvisa, solidaritet och anpassning. Landsorganisationens ekonomiska politik under fem årtionden*. Stockholm: Atlas.
- Ekström, John (1970), *Varusindustrins problem. Efterfrågan – konkurrens – framtidsutsikter. Med bedömning av den svenska varusindustrins utvecklingsförutsättningar av Ragnar Bentzel m.fl.* Stockholm: IUI och Almqvist & Wiksell.
- Lindahl, Erik (1939), *Studies in the Theory of Money and Capital*. London: George Allen & Unwin.
- SNS Konjunkturråd (1979), Bengt Rydén (red.), *Mot nya förlorade år? Konjunkturrådets rapport 1979–80*. Stockholm: SNS Förlag.

- SNS Konjunkturråd (1980), Bengt Rydén (red.), *Stabiliseringspolitik för 1980-talet*. Konjunkturrådets rapport 1980–81. Stockholm: SNS Förlag.
- SNS Konjunkturråd (1981), Bengt Rydén (red.), *Fördelning, stabilitet, tillväxt*. Konjunkturrådets rapport 1981–82. Stockholm: SNS Förlag.
- SNS Konjunkturråd (1982), Bengt Rydén (red.), *Ut ur krisen?* Konjunkturrådets rapport 1982–83. Stockholm: SNS Förlag.
- SNS Ekonomiska råd (1983), Bengt Rydén (red.), *Skuldfällan*. Ekonomiska rådets rapport 1983–84. Stockholm: SNS Förlag.
- SOU 1962:11, *Svensk ekonomi 1960–1965. Bilagor 1–5*. Stockholm: Sekretariatet för ekonomisk planering.
- Spänt, Roland (1975), *Den svenska inkomstfördelningens utveckling*. Doktorsavhandling, nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Wicksell, Knut (1984 [1898]), *Geldzins und Güterpreise: Eine Studie über die den Tauschwert des Geldes bestimmenden Ursachen*. Aalen: Scientia Vlg.
- Åberg, Carl Johan (2009), ”Långtidsutredningarna – en blandekonomins spegel”. I denna volym.

FÖRFATTARPRESANTATION

Villy Bergström föddes 1938. Han studerade vid Uppsala universitet, där han blev pol.mag. 1963, fil.lic. 1973 samt fil.dr och docent 1981.

Under studietiden var han lärare vid Uppsala universitet, forskare vid IUI 1965–69. Han forskade vid Stanford University 1973–74 och var gästprofessor vid University of Florida 1976. 1981–84 var han forskare vid Arbetslivscentrum. Mellan 1985 och 1995 byggde han upp och ledde Fackföreningsrörelsens Institut för Ekonomisk Forskning (FIEF). 1995–99 var han chefredaktör för *Dala-Demokraten* och 1999–2005 vice riksbankschef.

1965–1970 var han redaktör för tidskriften *Tiden* och på 1970-talet för *Ekonomisk Debatt*. 1975–77 samt 1983–84 var han medlem i SNS konjunkturråd. Han var ledamot av *Placeringsutredningen*, till vilken han skrev bilagan ”Varför är reala kapitalräntan normalt positiv?” (SOU 1983:44).

Han har bl. a. givit ut boken *Den ekonomiska politiken i Sverige och dess verkningar*, licentiatavhandling skriven vid IUI, doktorsavhandlingen *Studies in Post-war Industrial Investment in Sweden* (Uppsala universitet, 1981), *Kapitalbildning och industriell demokrati* (Tiden, 1973) samt *Rättvisa, solidaritet och anpassning. Landsorganisationens ekonomiska politik under fem årtionden* (Atlas förlag, 2007).

Han har skrivit en politisk mini-självbiografi, ”Ljuva drömmar: Möte med verkligheten”, i Enn Kokk, Klas Gustavsson och Stig-Björn Ljunggren (red.), *Var blev ni av, ljuva drömmar*, (Ordfront, 2002).